

MINISTERIE VAN BINNENLANDSE ZAKEN
BESCHERMING BEVOLKING

DOEL EN OPZET
VAN DE
ORGANISATIE
BESCHERMING BEVOLKING

STAATSDRUKKERIJ- EN UITGEVERIJBEDRIJF / 'S-GRAVENHAGE 1952

INHOUD

	Blz
INLEIDING	5
 I. HET DOEL VAN DE ORGANISATIE BESCHERMING	
BEVOLKING	5
 II. DE ZELFBESCHERMING, te onderscheiden in:	
A. De zelfbescherming in enge zin	6
B. De blok- en wijkbescherming	7
C. De bedrijfszelfbescherming	8
D. De bedrijfsbescherming	9
 III. DE OVERHEIDSORGANISATIE	9
Algemeen	9
Alarmering	10
De Overheidsorganisatie in een A-gebied	10
De Overheidsorganisatie in een B-kring	11
De Provinciale en Nationale Organisatie	12
 IV. MELDING EN VERKENNING	12
Melding en Verkenning in een A-gebied	12
Melding en Verkenning in het B-gebied	14
 V. AFZONDERLIJKE DIENSTEN	14
a. de Brandweer	14
b. de Politie	15
c. de Oprui- en Reddingsdienst	15
d. de Geneeskundige Dienst	17
e. de Dienst Sociale Verzorging	18
f. de Hersteldiensten	20
g. de Verbindingen bij de B.B.	20
 NASCHRIFT	21
Bijlage Organisationschema	22

INLEIDING

Onder het begrip „Bescherming Bevolking” wordt verstaan: „Het geheel van *niet militaire* maatregelen tot bescherming van de bevolking en haar bezittingen zomede van de bezittingen van Openbare Lichamen tegen de onmiddellijke gevolgen van oorlogsgeweld”.

Hoewel nauwe samenwerking met de militaire autoriteiten geboden is, is het treffen van bovenbedoelde maatregelen een aangelegenheid van het *burgerlijk* gezag.

In het hieronder volgende zal op beknopte wijze worden uiteengezet wat het doel is van de organisatie „Bescherming Bevolking” en op welke wijze deze wordt opgezet. Een ieder, die een taak bij de organisatie te vervullen krijgt, dient daarvan goed op de hoogte te zijn. Deze kennis is daarom van zo groot belang, omdat alle bij de B.B. optredende diensten zeer nauw moeten samenwerken en een nauwkeurige afbakening van de taken van elk van deze diensten in vele gevallen niet is door te voeren.

I. HET DOEL VAN DE ORGANISATIE „BESCHERMING BEVOLKING”

De ervaringen in de afgelopen Wereldoorlog in andere landen, doch ook in Nederland hebben duidelijk aangetoond aan welke verschrikkingen de burgerbevolking kan worden blootgesteld en welke onheilen kunnen worden aangericht, indien bij luchtaanvallen geen beschermingsorganisatie aanwezig is welke op doeltreffende wijze hulp kan bieden.

Hoe krachtig de militaire luchtverdediging ook moge zijn, vast staat dat het veelal de vijandelijke luchtformaties zal kunnen gelukken – zij het ook slechts gedeeltelijk – door de luchtverdediging heen te breken. Wij dienen er rekening mede te houden, dat een onverhoopte nieuwe oorlog wederom „totaal” zal zijn. De tegenstander zal zijn doelen ook achter de frontlijn zoeken en derhalve het achterland en de bevolking niet sparen.

Het doel nu van de organisatie B.B. is, de uitwerking van eventuele vijandelijke luchtaanvallen op het „thuisfront” tot een minimum te beperken. Aan de organisatie B.B. is voorts de belangrijke taak toevertrouwd te zorgen, dat in oorlogstijd het maatschappelijk leven achter het militaire front zo normaal mogelijk voortgang kan vinden. Hierdoor wordt niet alleen voorkomen dat de oorlogsinspanning verflauwt, doch ook wordt bereikt dat de weerkracht van de bevolking, ondanks alle verschrikkingen waaraan zij wordt blootgesteld, ongebroken blijft.

Wil de organisatie B.B. doeltreffend kunnen werken dan is het nodig, dat men weet welke aanvalsmiddelen de tegenstander kan gebruiken.

• Evenals in de vorige wereldoorlog kunnen dat brisant- en brandbommen zijn, V-1's en V-2's, moderne raketwapens, doch ook strijdgasen en zelfs atoombommen.

Van het gebruik van strijdgassen hebben vriend en vijand zich in de jongste Wereldoorlog onthouden. Het is echter de vraag of dit in een toekomstige oorlog wederom zo zal zijn. Ook hiertegen dient de afweer te worden voorbereid. Wat de atoombom betreft wordt bij de opbouw van de organisatie van de B.B. rekening gehouden met een beperkt gebruik op de allerbelangrijkste doelen.

Uit bovenstaande beschouwingen kunnen wij de conclusie trekken, dat de gevolgen van luchtaanvallen ernstig kunnen zijn. Door het treffen van goede beschermingsmaatregelen en het organiseren van een doeltreffende B.B. zullen in voorkomende gevallen ongetwijfeld de personele en materiële verliezen in aanzienlijke mate kunnen worden beperkt.

Een andere vraag is, hoe moeten wij ons beschermen en wat verstaat men onder „wij”? Zijn dat alle Nederlanders individueel of verstaat men daaronder de Overheid? Het antwoord luidt: beide. Op het „hoe” kan worden geantwoord: in de eerste plaats door *zelfbescherming* en in de tweede plaats door de *Overheidsorganisatie*.

II. DE ZELFBESCHERMING

Te onderscheiden in:

- A. Zelfbescherming in enge zin.*
- B. Blok- en Wijkbescherming.*
- C. Bedrijfszelfbescherming en*
- D. Bedrijfsbescherming.*

A. De zelfbescherming in enge zin

Iedere Nederlander zal moeten beginnen met het nemen van beschermingsmaatregelen voor zichzelf, zijn gezin en zijn eigendommen. Tot deze zelfbeschermingsmaatregelen behoren onder meer:

- a. het beperken van brandgevaar door het zoveel mogelijk opruimen van brandgevaarlijke goederen (opruimen van zolders, etc.);*
- b. het aanschaffen en voortdurend voor gebruik gereed hebben van eenvoudige door hem zelf te bedienen middelen met het oog op de bestrijding in eerste aanleg van brandbommen, vliegvuur en kleine branden, met het oog op het verlenen van eerste hulp aan gewonden en met het oog op het verrichten van eenvoudig reddingswerk;*
- c. het in acht nemen der door de Overheid uit te vaardigen verduisteringsvoorschriften;*
- d. het in gereedheid brengen van eenvoudige schuilgelegenheden welke naar gelang van de omstandigheden binnens- of buitenshuis (b.v. in de tuin) kunnen zijn gelegen.*

In gevallen waarin het individu of het gezin het niet meer alleen aan kan, kan burenhulp soms uitkomst bieden. Deze zal echter in vele gevallen niet voldoende zijn.

B. De blok- en wijkbescherming

Wil de bevolking de gevolgen van luchtaanvallen in eerste aanleg zelf doeltreffend kunnen bestrijden, dan zal met individuele maatregelen als aangegeven onder A niet kunnen worden volstaan. De ervaringen uit de laatste oorlog hebben aangetoond, dat het van groot belang is een zelfbescherming op te bouwen welke tot *gezamenlijk* optreden in staat is. In verband hiermede worden uit de bewoners van een woonbuurt, per *blok* van ongeveer 1000 zielen *blokploegen* gevormd.

Deze ploegen zijn als volgt samengesteld:

- a. 1 blokhoofd;
- b. 1 plaatsvervangend blokhoofd;
- c. 4 E.H.B.O.'ers;
- d. 6 man belast met de brandbestrijding;
- e. 6 man belast met het verrichten van reddingswerk;
- f. 2 ordonnansen.

De blokploeg zal de beschikking moeten hebben over licht blusmaterieel, schoppen, pikhouwelen, ladders, touwen, E.H.B.O.-tassen, enz. voor brandbestrijding, het verrichten van opruim- en reddingswerk en het verlenen van eerste hulp aan gewonden. Het blokhoofd houdt toezicht op deze uitrusting van de blokploeg.

De blokploegen komen op, indien er op hun blok of in de onmiddellijke omgeving daarvan een aanval heeft plaats gehad en zullen dan alles doen wat in hun vermogen ligt om de ramp in eerste aanleg te bestrijden.

De blokploegen ten plattelande zullen veelal kleiner zijn dan de aangegeven sterkte.

In de grotere plaatsen worden de blokken tot *wijken* verenigd. Elke wijk bestaat gewoonlijk uit ± 15 blokken.

Aan het hoofd van een wijk staat een *wijkhoofd*. Het wijkhoofd staat rechtstreeks onder het Hoofd Bescherming Bevolking (H.B.B.) en is onder diens leiding in vredetijd belast met het bevorderen van en het toezicht op het organiseren van de zelfbescherming en de blok- en wijkbescherming in zijn wijk. Nadat de organisatie in staat van paraatheid is gebracht, is hij belast met de algemene leiding over en het toezicht op het functionneren van de zelfbescherming en de blok- en wijkbescherming.

Het wijkhoofd kan op eigen gezag blokploegen *binnen zijn wijk* in een ander dan het eigen blok inzetten en – in opdracht van het H.B.B. – eveneens in andere wijken.

Elke wijk heeft een *wijkpost*. De wijkpost wordt bezet o.m. door:

- a. het wijkhoofd of diens plaatsvervanger;
- b. 1 administratieve kracht;
- c. 2 telefoonwachten;
- d. een E.H.B.O.-ploeg van 3 man;
- e. een reddingsploeg van 6 man.

Het onder *c*, *d* en *e* genoemde personeel van de wijkpost wordt betrokken uit de tot de wijk behorende blokploegen; elk lid van het reddings-, E.H.B.O.- of ordonnansenpersoneel van een blokploeg doet eens in de 6 à 12 dagen gedurende 24 uren dienst in de wijkpost.

Dit rouleersysteem heeft o.m. het voordeel dat er gelegenheid wordt gegeven tot een aanvullende opleiding en oefening van het blokpersoneel.

Het personeel van de blokploegen, dat belast is met brandbestrijding wordt op overeenkomstige wijze bij de plaatselijke brandweer ingedeeld.

De reddingsploeg, welke volgens het hier beschreven rouleersysteem het wijkhoofd permanent ter beschikking staat, kan door het wijkhoofd worden uitgezonden ter ondersteuning van de blokploegen, indien hij dit nodig acht.

Er is nog een ander geval, dat de blokploegen kunnen worden opgeroepen. In enige gemeenten worden n.l. naast de permanent bezette plaatselijke geneeskundige groepen en reddingsploegen als reserve *bij oproep te bezetten* geneeskundige groepen en reddingsploegen gevormd. Deze groepen en ploegen worden bemand met leden van de blokploegen en zullen na grote rampen, volgens een door het H.B.B. vast te stellen rooster, zo nodig aan de bestrijding deelnemen.

In elke wijk is bovendien nog een gasverkenning- tevens gasontsmettingsploeg aanwezig. Per wijk worden hiervoor 5 redders uit de blokploegleden opgeleid

C. De bedrijfszelfbescherming

Naast de blok- en wijkbescherming kent men voor grote winkels, bedrijven, fabrieken, instellingen, scholen, ziekenhuizen, gestichten enz. ook een georganiseerde zelfbescherming. Men spreekt dan van

bedrijfszelfbescherming

waarbij men het woord „bedrijf” in ruime zin dient op te vatten. Ook in deze bedrijven zal steeds de zelfbeschermingstaak naar behoren moeten worden vervuld om de veiligheid van de in deze gebouwen werkende of verblijvende personen zoveel mogelijk te waarborgen en de eventueel toegebrachte schade met eigen middelen te beperken. In elk bedrijf zullen de zelfbeschermingsmaatregelen moeten worden georganiseerd onder leiding van een *hoofd-bedrijfszelfbescherming*. Tot de t.b.v. de bedrijfszelfbescherming te nemen maatregelen behoren o.m.: het inrichten van schuilgelegenheden, het beperken van brandgevaar, het inrichten van een bedrijfsbrandweer en van een E.H.B.O.-dienst, het vormen van reddings- en opruimploegen uit het bedrijfspersoneel en het nemen van ver-

duisteringsmaatregelen. Met de Overheidsorganisatie zal nauw contact moeten worden onderhouden.

D. De bedrijfsbescherming

Aan een beperkt aantal door de Regering aan te wijzen bedrijven en (overheids)diensten, de z.g. vitale- of sleutelbedrijven, moet in oorlogstijd bijzondere betekenis worden toegekend, zulks in verband met het belang van de instandhouding der oorlogsproductie of van het maatschappelijk leven.

In deze bedrijven zullen buiten en behalve de hiervoren besproken bedrijfszelfbeschermingsmaatregelen speciale voorzieningen ter bescherming en instandhouding van het bedrijf met de daarbij behorende personen, werktuigen en voorraden moeten worden getroffen.

Onder het begrip *bedrijfsbescherming* nu wordt uitsluitend de bijzondere maatregelen, welke in door de Regering aan te wijzen bedrijven als hier bedoeld moeten worden genomen, verstaan.

De bedrijfszelfbescherming, welke ook in deze bedrijven tot stand moet worden gebracht, is daaronder niet begrepen.

III. DE OVERHEIDSORGANISATIE

Algemeen

Het zal na het bovenstaande duidelijk zijn, dat de zelfbescherming één van de belangrijkste pijlers is, waarop de Organisatie B.B. rust. Doch een ieder zal tevens begrijpen, dat men met de zelfbescherming alleen er niet komt. De zelfbescherming beschikt slechts over kleine middelen en bij een luchtaanval van enige omvang zullen die middelen alleen veelal onvoldoende zijn voor het op afdoende wijze bestrijden van de ramp. Waar de bestrijding van de ramp de krachten van de zelfbescherming te boven gaat, zal de Overheid te hulp moeten komen. Daarfoe is een *Overheidsorganisatie* ontworpen.

Het zal duidelijk zijn, dat voor een stad als b.v. Rotterdam met haar grote havenwerken, fabrieken en hoge aaneengesloten bebouwing de Overheidsorganisatie veel omvangrijker zal moeten zijn dan voor b.v. dorpen op de Veluwe of in Drenthe.

Dat de grote steden meer gevaar lopen dan het „platteland” spreekt vanzelf. In verband hiermede is het gehele grondgebied van Nederland verdeeld in *A-gebieden* en *B-gebied*.

De A-gebieden zijn die gebieden waar zich belangrijke voor een vijandelijke aanval in aanmerking komende objecten bevinden. Meestal zijn deze gebieden tevens grote bevolkingscentra. In sommige A-gebieden zijn enkele gemeenten of delen daarvan in een A-kring verenigd omdat zij tezamen één risicogebied vormen.

Tot het B-gebied behoren de overige steden en landelijke gemeenten van Nederland, welke minder risico lopen om door de vijand te worden aangevallen.

Daarbij is het gebied van een aantal gemeenten of delen daarvan tot kringen verenigd teneinde gezamenlijk over meer materieel en georganiseerd personeel te kunnen beschikken.

Alvorens thans verder over de organisatie, zoals die in de A-gebieden en in de B-kringen wordt opgebouwd uit te weiden, zal worden aangegeven op welke wijze het alarmeringssysteem is opgebouwd.

Alarmering

Ten behoeve van de militaire verdediging is in Nederland een aantal luchtwachtcentra opgericht, welke tezamen het gehele land bestrijken. Op elk van deze militaire luchtwachtcentra doet in tijden van oorlog of oorlogsgevaar een functionaris van de B.B. dienst.

De A-gebieden en enige gemeenten in B-kringen worden afzonderlijk gealarmeerd, de overige niet. Bovenbedoelde functionaris van de B.B., die in directe verbinding staat met de betrokken B.B.-autoriteiten in de te alarmeren A-gebieden en gemeenten in B-kringen, heeft tot taak het bedreigde gebied of de bedreigde gemeente te alarmeren. De waarschuwing voor de komst van vijandelijke vliegtuigen moet tijdig plaats vinden. Het luchtalarm zal op een zodanig tijdstip worden gegeven, dat de burgerij *drie minuten* de tijd krijgt om dekking te zoeken. Het luchtalarm wordt gegeven door middel van sirenes.

De overheidsorganisatie in een A-gebied

In een A-gebied staat de Overheidsorganisatie van de B.B. onder bevel van een door de burgemeester, dan wel de gezamenlijke burgemeesters van de tot het gebied behorende gemeenten benoemd *Hoofd Bescherming Bevolking*. Hij is onder de burgemeester, dan wel onder de raad van burgemeesters, de hoogste B.B.-autoriteit in de gemeente of kring.

Het H.B.B. wordt bijgestaan door de *diensthoofden* of hun plaatsvervangers, nl. door:

- de commandant van de Brandweer,
- de commandant van de Opruim- en Reddingsdienst,
- de commandant van de Politie,
- de commandant van de Geneeskundige Dienst,
- het Hoofd van de Dienst Sociale Verzorging.

Na mobilisatie van de B.B. bevindt het H.B.B. of diens vervanger zich met zijn diensthoofden (of hun vervangers) in de *commandopost* van het H.B.B. In die commandopost is eveneens aanwezig een verbindingsofficier van de Dienst Openbare Werken en van de Openbare Nutsbedrijven (gas, water, licht) alsmede een Hoofd Verbindingen.

De commandopost, welke over telefoon- en radioverbindingen beschikt, zal bij voorkeur niet in het centrum van de gemeente gelegen zijn, doch aan de rand van de stad, waar het risico om door een bombardement te worden getroffen gering is.

Door een systeem van verkenning en melding zal het H.B.B. zich in zijn commandopost in korte tijd een juist beeld kunnen vormen van de gevolgen van een aanval, zodat hij na overleg met de diensthoofden in staat zal zijn te besluiten, welke maatregelen ter bestrijding van de ramp getroffen moeten worden. De diensthoofden zullen ter uitvoering van dit besluit van het H.B.B. de nodige bevelen en aanwijzingen voor het uitzenden van de verschillende hulpdiensten geven.

Een groot A-gebied zal, ter vereenvoudiging van de inzet der verschillende hulpdiensten en ter vergemakkelijking van de bevelvoering, verdeeld zijn in *vakken*.

Elk vak heeft zijn eigen vakcommandant van de Brandweer, van de Opruim- en Reddingsdienst en van de Geneeskundige Dienst. Iedere vakcommandant is ondergeschikt aan zijn diensthoofd in de commandopost en voert in het vak het bevel over het personeel van zijn dienst.

De overheidsorganisatie in een B-kring

In een B-kring staat de B.B. onder een *Kringhoofd Bescherming Bevolking* (K.H.B.B.), benoemd door de gezamenlijke burgemeesters van de gemeenten in een B-kring (de Kringraad). De verhouding van de diensthoofden tot het K.H.B.B. is als in de A-gebieden.

Ook het K.H.B.B. heeft een commandopost en regelt bij een ramp met de kringcommandanten der onderscheidene diensten de onderlinge hulpverlening in zijn kring.

De B-kringen worden verdeeld in *rayons* en deze eventueel weer in *sectoren*. De Brandweer, de Geneeskundige Dienst, de Opruim- en Reddingsdienst en zo nodig de Politie hebben in een rayon een rayoncommandant. Onder dezen staan voor elke dienst in elke sector weer sectorcommandanten en in een gemeente plaatselijke commandanten.

In tegenstelling met de gang van zaken in een A-gebied, wordt de hulpverlening nu zodanig geregeld, dat in geval van een ramp, nadat de plaatselijke eenheden zijn ingezet, in elke sector de zich daarin bevindende hulpverlenings-eenheden zonder nadere bevelen van het K.H.B.B. of de rayoncommandant af te wachten, door de sectorcommandant kunnen worden uitgezonden. De sectorcommandant is echter verplicht de rayoncommandant van de desbetreffende dienst hierover in te lichten. Is meer hulp noodzakelijk, dan zal de rayoncommandant van de dienst deze uit zijn rayon verstrekken. Blijkt deze hulp nog onvoldoende te zijn, dan zal de Kringcommandant van de desbetreffende dienst uit andere rayons hulpverleningseenheden naar de plaats van de ramp zenden.

In enige B-kringen liggen gemeenten, welke o.m. door hun aaneengesloten bebouwing grotere risico's lopen dan het overige B-gebied. Dit zijn over het algemeen de B-gemeenten met een bebouwde kom van meer dan 10 000 inwoners. In deze gemeenten is, in verband met de verhoogde beschermings-maatregelen, boven de plaatselijke diensthoofden een overkoepelende instantie, nl. het Plaatselijk Hoofd Bescherming Bevolking geplaatst. Deze functionaris is namens de burgemeester de hoogste bevelsinstantie der B.B. ter plaatse.

De Provinciale en Nationale Organisatie

De B.B. is niet alleen een zaak van plaatselijk belang waarbij alleen de gemeente is geïnteresseerd, doch zij vormt uiteindelijk een onderdeel van de nationale verdediging.

Indien ergens een ramp van grote omvang plaats vindt, bestaat de mogelijkheid, dat de plaatselijke organisatie onvoldoende is om daaraan het hoofd te bieden. In verband daarmee is zowel op provinciaal als op nationaal niveau een regeling voor onderlinge bijstandsverlening ontworpen.

In de provincie regelt de Commissaris der Koningin, bijgestaan door het *Provinciaal Commando* van de B.B., de bijstandsverlening tussen de A-gemeenten (-kringen) en B-kringen binnen zijn provincie.

De Commissaris der Koningin kan reeds in vredetijd één of bij uitzondering meer B-kringen aanwijzen voor rechtstreekse bijstandsverlening aan een A-gebied of andere B-kringen, als deze door een ramp van zodanige omvang worden getroffen, dat de bestrijding daarvan de eigen krachten te boven gaat. Het H.B.B. kan dan zonder nadere machtiging de hulp van deze B-kring(en) inroepen. Verdere steun moet door het H.B.B. aan de Provinciale Commandant worden aanvraagd.

Wanneer de rechtstreekse bijstand niet toereikend is, kan de bijstand op drieërlei wijze geregeld worden :

- a. op aanwijzing van de Commissaris der Koningin door andere A-gemeenten of B-kringen in de provincie ;
- b. op aanwijzing van de Minister van Binnenlandse Zaken, bijgestaan door het Nationaal Commando, door de over het land verspreide Rijks Mobiele Colonnies, welke onder het Nationaal Commando ressorteren. Het aantal van deze colonnies bedraagt: 12 brandweercolonnies (w.o. één varende colonne), 6 colonnies voor de opruim- en reddingsdienst en 5 colonnies voor de geneeskundige dienst;
- c. eveneens op aanwijzing van de Minister van Binnenlandse Zaken (Nationaal Commando) door A-gemeenten of B-kringen buiten de provincie.

Van de omstandigheden zal afhangen aan welke vorm(en) van bijstand de voorkeur moet worden gegeven.

IV. MELDING EN VERKENNING

Melding en verkenning in een A-gebied

Indien een bombardement plaats vindt, is het van het hoogste belang dat, zoals hiervoor reeds werd opgemerkt, het H.B.B. zich zo snel mogelijk een juist beeld kan vormen van de aard en omvang van de aanval. Dit is mogelijk door de meldingen van de wijkposten en van de uitkijkposten, welke tijdens en onmiddellijk na een bombardement aan de commandopost van het H.B.B. worden doorgegeven, zomede door de meldingen van de *verkenningsdienst*.

De meldingen van wijkposten

Zodra er op een blok of in de onmiddellijke omgeving daarvan een bombardement heeft plaats gehad, komt de betrokken blokploeg op en meldt zich bij het blokhoofd. In opdracht van het blokhoofd verkennen leden van de blokploeg het blok en rapporteren hun bevindingen zo snel mogelijk aan het blokhoofd. Deze geeft de berichten, waarvan kennisname door het wijkhoofd en/of het H.B.B. noodzakelijk is, per telefoon of per ordonnans door, hetzij direct aan het wijkhoofd hetzij, dit geldt veelal voor grote plaatsen, aan de *blokmeldingscentrale*. Op elke 5 à 6 blokken kan één der blokken als blokcentrale worden aangewezen, alwaar de uit 5 à 6 blokken afkomstige berichten worden geschift en telefonisch doorgegeven aan de wijkpost. Op de wijkpost wordt beoordeeld ten aanzien van welke gebeurtenissen de hulp van de blokploegen en/of de wijkploeg voldoende zal zijn, terwijl de overige meldingen, waarvan kennisname door het H.B.B. noodzakelijk is, per telefoon worden doorgegeven aan de commandopost van het H.B.B. Indien de telefonische verbindingen verbroken zijn, zal het doorgeven van de meldingen van blokploegen aan de blokmeldingscentrale en die van de blokmeldingscentrale aan de wijkpost per ordonnans geschieden. Het wijkhoofd zal in dat geval zijn meldingen doorgeven door middel van een hem door het H.B.B. ter beschikking gestelde *verbindingswagen*. Dit is een auto waarop een mobilfoon (een radiotelefonie-zend- en ontvangapparaat) is gemonteerd.

Behalve naar plaatsen waarmede de telefonische verbindingen zijn uitgevalen, kan het H.B.B. de verbindingswagen uitzenden naar het rampgebied en hem ter beschikking stellen van een of meer hulpdiensten ten einde onmiddellijk op de hoogte te kunnen worden gebracht van de stand van zaken bij de hulpverleningswerkzaamheden.

De meldingen van uitkijkposten

Op verschillende punten van de stad zullen op daken van hoge gebouwen, op torens, enz., kortom op die plaatsen van waaruit men een vrij en onbelemmerd uitzicht heeft, uitkijkposten worden ingericht. Deze uitkijkposten worden bemand met personeel van de uitkijkdienst. Dit personeel wordt bij voorkeur betrokken uit de politie. In tijd van oorlog bevinden zich in of nabij elke uitkijkpost 2 waarnemers, die terstond na het signaal luchtalarm hun posten op het observatieplatform betrekken. Elke uitkijkpost is voorzien van een peilroos en is rechtstreeks telefonisch verbonden met de commandopost van het H.B.B. De waarnemers zullen, behalve het aantal waargenomen vliegtuigen en vliegtuigtypen, ook doorgeven in welke kompasrichting zij de bominslagen zien. Uit de onderscheidene peilingen van de uitkijkposten kan op de commandopost een indruk worden verkregen omtrent de omvang van de vijandelijke aanval.

De verkenningsdienst

Behalve uit de meldingen van de wijkposten en van de uitkijkposten, krijgt het H.B.B. de voor hem noodzakelijke gegevens ook van de *verkenningdienst*. Deze dienst heeft tot taak op de plaats van de ramp de grenzen van het rampge-

bied dan wel de juiste plaats van het/de getroffen object(en) zo snel en nauwkeurig mogelijk vast te stellen. Voorts zullen worden gemeld de aard en omvang van de branden en van de vernielingen, de straten welke versperd zijn, de plaatsen nabij het rampgebied welke vrij zijn om als verzamelplaats voor gewonden en daklozen te dienen, enz. De verkenningdienst beschikt daartoe over verkenningswagens, welke uitgerust zijn met mobilofoons en portofoons (een portofoon is een draagbaar radiotelefonisch zend- tevens ontvangapparaat). De verkenningswagens worden zo mogelijk bediend door politiepersoneel. Per mobilfoon worden de berichten naar de commandopost van het H.B.B. doorgegeven.

De verkenningswagens worden door het H.B.B. zo spoedig mogelijk naar het getroffen gebied gezonden.

Melding en verkenning in het B-gebied

In de B-kringen worden de meldingen betreffende bominslagen, branden enz. in de eerste plaats langs de normale in vredetijd gebruikelijke verbindingen aan Brandweer en Politie doorgegeven. Deze meldingen worden vervolgens aan de sector-, c.q. rayonverbindingspost doorgegeven. De aldaar aanwezige telefonist licht de betreffende commandanten van dienst in.

V. AFZONDERLIJKE DIENSTEN

Thans volgen nog enige gegevens over de afzonderlijke diensten van de „Bescherming Bevolking”

a. De Brandweer

Voor de bestrijding van branden in oorlogstijd zal, in het bijzonder voor wat betreft de snelle ontdekking, melding en het eerste ingrijpen bij beginnende branden, een grote wissel moeten worden getrokken op de zelfbescherming, de blok- en wijkbescherming en op de bedrijfs(zelf)bescherming.

Indien deze goed georganiseerd zijn, zal de Brandweer alleen behoeven op te treden tegen die branden, welker bestrijding de krachten van deze zelfbescherming te boven gaat.

Bij zware bombardementen, welke dus in A-gebieden kunnen worden verwacht, zullen de bestaande vredesbrandweren niet voldoende zijn.

Een grote uitbreiding van het aantal bluseenheden met al wat daarbij behoort, gepaard gaande met het op grote schaal opleiden van het nodige brandweerpersoneel is in de A-gebieden dan ook noodzakelijk.

In verband hiermede wordt door de Overheid aan de A-gebieden extra brandblusmaterieel verstrekt. Voor de B-kringen wordt het reeds in vredetijd aanwezig zijnde blusmaterieel voldoende geacht om ook in oorlogstijd in de behoeften van een doeltreffende brandbestrijding te voorzien. Een goede regeling, welke het snel verzamelen en uitzenden der bluseenheden waarborgt, wordt getroffen. Extra personeel wordt zo nodig opgeleid.

In elk vak van een A-gebied zal het materiaal van de Brandweer aan de stadsrand zijn opgesteld onder bevel van een vakcommandant-brandweer. Een groot deel van het brandweerpersoneel zal in de onmiddellijke nabijheid van het

materieel, dat het moet bedienen, worden gekazerneerd. Een beperkt aantal brandweereenheden kan in de vakken zijn vooruitgeschoven voor het verlenen van directe steun aan de „zelfbescherming”.

b. De Politie

Omdat de Politie in oorlogstijd direct of indirect betrokken is bij veel wat op het gebied der B.B. moet worden verricht en zij daardoor een veel zwaardere taak op haar schouders krijgt, is besloten de Politie in de daarvoor in aanmerking komende gemeenten uit te breiden. In vreedetijd zal politiepersoneel behulpzaam zijn bij het opleiden van de wijk- en blokhoofden. Voorts zullen politie-ambtenaren het organiseren van de zelfbescherming in de blokken stimuleren en hierbij daadwerkelijk steun verlenen. De politie zal ook worden ingeschakeld voor het verrichten van verkenningen en meldingen (mobilofoonwagens, uitkijkposten).

Tot de taak van de Politie in oorlogstijd behoort voorts het regelen van het verkeer, het tegengaan van paniek, het wegleiden van daklozen uit het getroffen gebied, het afzetten van het rampgebied, het tegengaan van plundering, het toezicht uitoefenen op openbare schuilgelegenheden alsmede in tijdelijke verblijfscentra voor mensen die tengevolge van een bombardement dakloos zijn geworden. Zij zal afzettings-maatregelen moeten nemen bij onontplofte bommen en andere projectielen, contrôle uitoefenen op de verduisteringsmaatregelen en op de uitvoering van al die voorschriften welke door de burgemeester in oorlogstijd worden gegeven. Zij zal assisteren bij de identificatie van slachtoffers, zij moet eventueel uit andere gemeenten te hulp snellende eenheden – welke de weg in de stad niet kennen – naar het getroffen gebied leiden (loodsdiensten) enz., enz.

Teneinde de beroepspolitie in haar zeer zware taak bij te staan kan de reservepolitie worden ingeschakeld, terwijl in bijzondere gevallen ook bijstand van de Rijkspolitie kan worden verkregen.

In de B-kringen liggen de zaken eenvoudiger. Daar behoeven geen vaste kernen te bestaan voor verkenning en melding. De Politie zal echter ook daar het treffen van zelfbeschermingsmaatregelen helpen bevorderen.

c. De Opruim- en Reddingsdienst

In A-gebieden

Deze dienst is – in tegenstelling tot de diensten van Brandweer en Politie – een organisatie, welke speciaal ten behoeve van de B.B. in het leven is geroepen. Wegens het veelzijdige karakter van het werk, dat door deze dienst moet worden verricht, wordt in plaatsen waar bombardementen op entgsgzins grote schaal kunnen worden verwacht, dus in het bijzonder in de A-gebieden, de dienst in 3 secties gesplitst, t.w.: een sectie *Pioniers* (Opruimdienst), een sectie *Redding* en een sectie *Bomdemontage*.

De *pioniers* hebben tot taak het opruimen van versperringen, het dichtn

van bomkraters en het slopen van bouwvallen langs de wegen en straten, zodat de overige hulpdiensten van de B.B., die met hun materialen te hulp snellen, ongehinderd kunnen passeren. Ook het stutten van huizen, het afvoeren van de doden naar de als morgue ingerichte gebouwen (eventueel geassisteerd door de later te noemen bergingsploegen), het in veiligheid brengen van goederen, voedselvoorraden, medicamenten, machinerieën en werktuigen, welke door het gevaar voor instorting, brand of waterschade verloren dreigen te gaan, behoort tot hun taak.

De totale sterkte van een pioniersploeg bedraagt 18 man, t.w.:

- 1 ploegcommandant,
- 1 plaatsvervangend ploegcommandant
- 2 chauffeurs en
- 14 manschappen.

De sectie *redding* heeft tot taak:

- het opsporen en bevrijden van onder puinhopen bedolven of door puin ingesloten personen en dieren;
- het verlenen van eerste hulp aan in het puin beklemden personen in afwachting van het tijdstip, waarop de redding een feit zal zijn;
- het vervoeren van de in het rampgebied aangetroffen gewonden naar de dichtstbijzijnde per auto bereikbare straat, vanwaar zij door personeel van de Geneeskundige Dienst worden weggehaald;
- het verlenen van steun aan andere hulpdiensten, b.v. aan de brandweer.

Van elke permanent bezette reddingsploeg zullen 3 leden worden opgeleid tot gasverkenner tevens gasontsmeters. Deze personen worden uitgerust met gasbeschermende kleding, gasmaskers, laarzen en handschoenen terwijl bovendien aan elke ploeg middelen ter beschikking worden gesteld om de aanwezigheid van strijdgas vast te stellen.

Voor de gasontsmetting van straten enz. zal aan iedere ploeg een voldoende hoeveelheid gasontsmettingsmiddelen beschikbaar worden gesteld.

In de daarvoor in aanmerking komende steden zullen uit de permanent bezette reddingsploegen bovendien nog een aantal personen worden opgeleid tot atoom-radiatieverkenner.

De sterkte van een reddingsploeg is 10 man, t.w.:

- 1 ploegcommandant,
- 1 redder-chauffeur,
- 1 redder-E.H.B.O.'er en
- 7 redders, waaronder een plaatsvervangend ploegcommandant.

De *bomdemonteerploegen* zijn belast met het opruimen en onschadelijk maken van niet-gesprongen bommen en andere projectielen. Ook het demonteren, vervoeren en vernietigen van bommen met tijdontsteking behoort tot de taak van deze dienst. Een bomdemonteerploeg bestaat uit 4 man, t.w.:

- 1 demonteerder-ploegcommandant,
- 1 demonteerder-chauffeur en
- 2 demonteers.

De ploegen van de opruim- en reddingsdienst worden van Rijksweg uitgerust met het materiaal, dat zij bij het uitoefenen van hun taak nodig hebben.

Evenals bij de brandweer zal het personeel van de opruim- en reddingsdienst grotendeels aan de stadsrand nabij het daar opgestelde materieel zijn gekazerneerd.

Zoals hierboven reeds werd vermeld, beschikken ook de wijken en blokken over reddingspersoneel. Aan deze reddingsploegen van de wijken en blokken is een belangrijke taak toegedacht. Zij zullen de eerste rampbestrijdingseenheden zijn, die dadelijk na een bombardement ter plaatse optreden, nog voordat de ploegen van de opruim- en reddingsdienst zijn aangekomen.

In een B-kring

Evenals t.a.v. de Brandweer, de Geneeskundige Dienst en de Dienst Sociale Verzorging, geldt voor de Opruim- en Reddingsdienst als uitgangspunt, dat reeds thans aanwezig hulpverleningsmateriaal, al dan niet in Kringverband georganiseerd, de basis vormt van de opzet van de organisatie Bescherming Bevolking. Zo zullen b.v. de diensten van Gemeentewerken in eerste aanleg de krachten en het materiaal leveren voor de verrichting van opruim- en reddingswerkzaamheden. Bovendien is voor elke B-kring een aantal reddingsploegen uitgetrokken, welke in het bijzonder tot taak hebben het redden van onder puin bedolven personen, het verwijderen van versperringen alsmede het dichten van bomkraters in wegen met het oog op snelle hulpverlening in het getroffen gebied.

Deze ploegen bestaan uit 10 redders, waaronder:

1 ploegcommandant,

1 chauffeur en

1 gediplomeerde E.H.B.O.'er.

Afzonderlijke opruimploegen zijn niet uitgetrokken.

In enkele B-gemeenten wordt personeel opgeleid voor gasverkenning en -ontsmetting, terwijl voorts voor elke B-kring aan de dienst een bomopruimploeg wordt toegevoegd, welke belast is met het onschadelijk maken van blindgangers en bommen met vertragingsonsteking.

d. De Geneeskundige Dienst

In A-gebieden

Bij bombardementen van enige betekenis zal de blok- en wijkhulp en de reeds in vreedetijd bestaande Geneeskundige Dienst het werk niet aankunnen. Daarom is deze bestaande dienst in het kader der B.B. uitgebreid met een aantal mobiele geneeskundige groepen (M.G.G.) welke tot taak hebben de verzorging van de gewonden uit het rampgebied.

Deze M.G.G.'s worden met haar uitrusting aan de rand van de stad opgesteld. Een M.G.G. bestaat uit:

2 à 3 artsen,

2 verplegers of verpleegsters

16 volledig opgeleide E.H.B.O.'ers
2 ordonnansen
1 administratieve kracht en
4 chauffeurs.

Voor het vervoer van personeel en uitrusting beschikt de M.G.G. over vier 3-tons vrachtauto's.

Aan elke M.G.G. worden 8 *Gewonden Transport Ploegen (G.T.P.)*, elk ter sterkte van 2 ziekendragers en 1 chauffeur toegevoegd. Elke G.T.P. beschikt over een vrachtauto (voor het vervoeren van 4 zwaar- of 10 lichtgewonden).

Op bevel van de commandant van de Geneeskundige Dienst begeven de M.G.G.'s zich naar de rand van het getroffen gebied en richten daar in nog bruikbare gebouwen, *verzamelplaatsen voor gewonden* in. De G.T.P.'s dringen met haar auto's zover mogelijk het getroffen gebied binnen. Op de plaats waar een G.T.P. met haar auto niet meer verder kan, ontvangt zij de gewonden van de reddingsploegen van de Opruim- en Reddingsdienst. De G.T.P.'s vervoeren de gewonden naar de verzamelplaats. Daar ontvangen de zwaar gewonden een eerste behandeling om vervolgens naar de ziekenhuizen te worden vervoerd (dit vervoer geschiedt ook weder door de G.T.P.'s), terwijl aan de lichtgewonden eerste hulp wordt verleend.

In de kleinere A-gebieden kan de bezetting van één M.G.G. in twee halve M.G.G.'s worden gesplitst.

In de B-kringen zijn kleinere *geneeskundige teams (G.T.)* geprojecteerd, elk ter sterkte van ongeveer 1/4 M.G.G.

Elk G.T. beschikt over 1 vrachtauto en bestaat uit:

1 arts,
6 gediplomeerde E.H.B.O.'ers (waaronder 2 ziekendragers) en
1 chauffeur.

e. De Dienst Sociale Verzorging (D.S.V.)

In het hieronder volgende is de geprojecteerde organisatie van de D.S.V. in een belangrijk A-gebied beschreven.

De taak van deze dienst omvat:

1. het bevorderen van het verlenen van geestelijke bijstand aan slachtoffers;
2. het identificeren en het ter aarde bestellen van de doden;
3. de zorg voor daklozen;
4. het verstrekken van noodkleding en dekking;
5. het verstrekken van noodvoedsel;
6. het verschaffen van inlichtingen aan de burgerbevolking.

In kleine A-gemeenten en in B-kringen zullen de aan deze taken verbonden werkzaamheden in het algemeen niet zeer omvangrijk behoeven te zijn. Daar zal immers niet alleen de plaatselijke overheid steeds het contact met de burgerij

beter weten te handhaven, doch ook zal ten plattelande en in de kleinere steden burenhulp vele voorzieningen, welke in grote bevolkingscentra tot problemen leiden, opvangen.

Ter toelichting op bovengenoemde 6 punten het volgende:

ad 1. Voor elke plaats zal met de geestelijkheid een regeling worden getroffen, opdat slachtoffers onmiddellijk na een aanval geestelijke bijstand kunnen krijgen.

ad 2. Als onderdeel van de Dienst Sociale Verzorging wordt in de A-gebieden en in enige grote plaatsen in het B-gebied een sectie „*Identificatie en Berging*” ingesteld, welke tot taak heeft het identificeren, het registreren en het ter aarde bestellen van de door een bombardement omgekomen slachtoffers. Van deze slachtoffers vindt in de morgue de lijkschouwing en de identificatie plaats. De Bergingsgroep zorgt daarna voor het transport naar de begraafplaats en de ter aarde bestelling aldaar.

ad 3. Teneinde het verkeer en het maatschappelijk leven niet in de war te doen lopen en te voorkomen dat mensen in paniek vluchten, moet de na een zware luchtaanval te verwachten stroom vluchtelingen uit de plaats van de ramp tijdig worden opgevangen. Hiertoe worden per wijk één of meer gebouwen door het Hoofd Dienst Sociale Verzorging als wijkverzamelpost aangewezen. De bevolking, aan wie de ligging van deze gebouwen van te voren bekend is gemaakt, zal hier het eerste onderdak en de hoogst nodige hulp kunnen krijgen. Indien noodzakelijk, zal men zo spoedig mogelijk (na enige uren) worden geleid naar een aan de rand van de stad geprojecteerd *opvangcentrum*.

Dit bestaat uit gebouwen of complexen van gebouwen, waar de daklozen voor ten hoogste twee dagen onderdak kunnen vinden. Ook voedsel en zonodig kleding zal hier worden verstrekt. Zij die niet naar huis terug kunnen keren worden verder verzorgd door de dienst verplaatsing burgerbevolking (Evacuatiendienst).

ad 4. Aangezien er rekening mede gehouden moet worden, dat er daklozen zullen zijn, die na een ramp niet over kleding en dekking beschikken, zullen voorraden hiervan door het Rijk in depôts worden opgeslagen om daarmee de plaatselijke Dienst Sociale Verzorging tegemoet te kunnen komen.

ad 5. Een belangrijk probleem na een ramp vormt de uitreiking van voedsel. Deze zal veelal niet alleen moeten worden georganiseerd voor de slachtoffers maar ook voor het personeel van de hulpdiensten en wellicht ook voor de niet getroffen bevolking, indien de gas-, electriciteit- of watervoorziening is uitgeschakeld. Ook dit is een taak van het Hoofd D.S.V., die hij uitvoert in nauwe samenwerking met autoriteiten van het ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening die verantwoordelijk zijn voor bereiding van het voedsel. Het Hoofd D.S.V. zal voor het verstrekken van warme dranken aan slachtoffers en B.B.-personeel een cantinedienst kunnen organiseren.

ad 6. Na een bombardement zullen zo spoedig mogelijk uitgebreide lichtingen moeten worden verstrekt omtrent zoekgeraakte personen. Zoals uit

het voorgaande blijkt, zijn er verschillende organen die de daklozen opvangen. Ook is het mogelijk, dat men bij familie, vrienden of kennissen een onderdak vindt. Dit alles moet zo spoedig mogelijk aan de daartoe aangewezen instanties bekend zijn, teneinde belanghebbenden dienaangaande te kunnen inlichten.

Men zal zeker niet slechts inlichtingen wensen omtrent vermiste personen. Na een bombardement zullen er ook andere problemen zijn, die om een oplossing vragen. B.v. vele slachtoffers zullen zonder geld, distributiebescheiden, kleding enz. zijn.

Om in al deze moeilijkheden te kunnen helpen, moet men over juiste gegevens beschikken. Daartoe zal plaatselijk een informatie-apparaat worden voorbereid.

f. De Hersteldiensten

Met het herstellen van beschadigingen aan gas-, waterleidings- en electriciteitsnetten, aan wegen, bruggen, viaducten enz. zullen personeelsformaties (herstelploegen) van de Openbare Nutsbedrijven, Gemeentewerken, enz. worden belast, ervaren in het repareren van technische installaties, leidingen, netten, wegen, bruggen, enz.

In de commandopost van het H.B.B. zal een verbindingsofficier van de hersteldiensten aanwezig zijn, die de gegevens, welke met het oog op de noodzakelijke herstellingen van belang zijn voor de betrokken diensten benevens de speciale wensen van het H.B.B., aan de betrokken instanties zal doorgeven.

g. De verbindingen bij de B.B.

Het zal duidelijk zijn, dat voor het snel verlenen van hulp nodig is, dat de B.B. organisatie over goede verbindingen beschikt.

De voor de B.B. belangrijkste verbindingen zullen zijn:

1. die tussen het Nationaal Commando en de Gewestelijke of Provinciale Commando's;
2. die tussen de Gewestelijke of Provinciale Commando's enerzijds en de commandoposten van de (Kring)-hoofden Bescherming Bevolking anderzijds;
3. die tussen de commandoposten van de (Kring)-hoofden Bescherming Bevolking enerzijds en de burgemeesters, de hoofden van diensten, wijkhoofden, opstellingsplaatsen potentieel, uitkijkposten en andere daarvoor in aanmerking komende organen anderzijds;
4. die ten behoeve van de verkenning en van de bevelvoering op de plaats van de ramp;
5. die ten behoeve van waarschuwing en alarmering.

De verbindingsmiddelen zullen zijn:
telefoon, telex, radiotelegrafie en radiotelefonie.

NASCHRIFT

Voor een uitvoerige behandeling van de diensten m.b.t. hun organisatie, taak en functionneren in het kader van de B.B. wordt verwezen naar de afzonderlijke leidraden en instructieboeken terzake.

In het bovenstaande is volstaan met een samenvatting van de belangrijkste facetten uit het gehele complex van de maatregelen, welke ter bescherming van de bevolking zijn voorbereid, en de onderlinge samenhang daarvan, zulks ten dienste van de commandanten, (hoofd)instructeurs en wijk- en blokhoofden voor zover dezen hun personeel omtrent doel, opzet en taak van de organisatie en haar diensten zullen moeten inlichten.

Het is van groot belang, dat *alle* personeelsleden hieromtrent een inzicht wordt gegeven, aangezien het goed functionneren van de ene dienst mede wordt bepaald door het tijdig optreden van de andere en het personeel dus begrip zal moeten hebben van elkanders taak teneinde tot een eendrachtige samenwerking te kunnen komen.

